

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 20 februari 1930 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående lagstiftning om arbetslöshetsförsäkring.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 119, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Spångberg m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i princip uttala sig för en arbetslöshetsförsäkring enligt i motionen angivna grunder samt i skrivelse till regeringen hemställa om framläggande av lagförslag enligt dessa grunder senast vid 1931 års riksdag.

Såsom grund för arbetslöshetsförsäkring hava motionärerna föreslagit följande riktlinjer.

1. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara obligatorisk och omfatta alla arbetsföra män och kvinnor i ålder 16—67 år.

2. Med avseende på levnadskostnadernas höjd indelas samtliga orter i riket i fem ortsgrupper, av vilka ortsgrupp I omfattar billigaste och ortsgrupp V orter med de dyraste levnadskostnaderna.

3. Arbetslöshetsunderstöd utgår så länge arbetslösheten varar enligt följande minimibelopp för veckans sex dagar, måndag—lördag, oavsett om helgdag inträffar.

Ortsgrupp I: 2 kronor 35 öre; ortsgrupp II: 2 kronor 70 öre; ortsgrupp III: 3 kronor 5 öre; ortsgrupp IV: 3 kronor 40 öre samt ortsgrupp V: 3 kronor 75 öre.

Arbetslös, som har försörjningsplikt mot familjemedlemmar, erhåller familjetillägg, vilket utgår lika för hustru (som hustru räknas även sammanboende av mannen försörjd kvinna) och varje barn under 16 år. Familjetilläggen utgå per dag enligt följande belopp:

Ortsgrupp I: 50 öre, ortsgrupp II: 60 öre, ortsgrupp III: 70 öre, ortsgrupp IV: 80 öre samt ortsgrupp V: 90 öre.

4. Staten och arbetsköparna erlagga vardera hälften av de avgifter, som äro nödvändiga för genomförande av denna försäkring.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för berörda hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Frågan om arbetslöshetsförsäkring framfördes i riksdagen första gången genom motion vid 1908 års riksdag av herr Wavrinsky. Motionen vann icke riksdagens bifall. Samma öde rönt de förnyade motioner i ämnet, som herr Wavrinsky väckte vid 1909 och 1910 års riksdagar.

Historik.
*Riksdagarna
1908, 1909
och 1910.*

Socialförsäkringskommitténs förslag 1922.

Den 31 december 1915 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialförsäkringskommittén att verkställa utredning, huruvida och i vad mån åtgärder från det allmänna skulle kunna vidtagas för främjande av arbetares försäkring för de ekonomiska följderna av ofövällad arbetslöshet samt att inkomma med de förslag, som kunde föranledas av den verkställda utredningen. Den 30 december 1922 avgav kommittén betänkande och förslag angående offentlig arbetsförmedling och statsbidrag till frivilliga arbetslöshetskassor, för ändamålet bildade av arbetarna själva. Kommittén beräknade, att en arbetslöshetsförsäkring av den föreslagna organisationen skulle för den närmaste framtiden medföra en sammanlagd maximitkostnad för staten av 3 å 4 miljoner kronor om året.

Riksdagen 1924.

Vid 1924 års riksdag väcktes av herr Thorberg m. fl. i första kammaren och herr Hagman m. fl. i andra kammaren likalydande motioner, i vilka hemställdes, att riksdagen ville antaga ett i motionerna framlagt förslag till lag om statsbidrag till arbetslöshetskassor. Detta lagförslag anslöt sig i huvudsak till socialförsäkringskommitténs ovannämnda förslag i ämnet. Motionerna blevo avslagna av riksdagen.

1924 års arbetslöshets-sakkunniga.

Jämlikt bemyndigande den 6 juni 1924 uppdrog chefen för socialdepartementet åt fem personer att i egenskap av sakkunniga inom departementet biträda med verkställande av utredning och avgivande av förslag beträffande motverkande av arbetslöshet genom anordnande av allmänna arbeten. Den 24 juli 1925 avgåvo de sakkunniga betänkande med förslag i ämnet.

1925 års arbetslöshets-sakkunniga.

Den 16 oktober 1925 tillkallade chefen för socialdepartementet, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande, två personer att såsom sakkunniga inom departementet biträda med fortsatt utredning av frågan om arbetslöshetsförsäkring och övriga åtgärder till bekämpande av arbetslöshetens verkningar. Denna utredning inriktades i främsta rummet på att söka lösa den föreliggande frågan genom tillämpning av båda här ovan omförmälda system, arbetslöshetsförsäkring och anordnande av särskilda offentliga arbeten för de arbetslösa.

1925 års gransknings-nämnd.

Den 11 december 1925 tillkallades inom socialdepartementet femton sakkunniga, representerande olika verksamhetsfält och åskådningar, för att biträda med granskning av de av sistnämnda sakkunniga utarbetade utkasten. Den 30 januari 1926 avgåvo de sakkunniga utlåtande i ärendet.

1926 års arbetslöshets-sakkunniga.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades den 13 april 1926 åtta personer att såsom sakkunniga inom socialdepartementet biträda med verkställande av fortsatt utredning och avgivande av förslag angående arbetslöshetsförsäkring och övriga åtgärder till bekämpande av arbetslöshetens verkningar. Den 25 april 1928 avgåvo de sakkunniga betänkande och förslag angående arbetslöshetsförsäkring, arbetsförmedling och reservarbeten. I enlighet med sitt

uppdrag hava de sakkunniga utarbetat förslag till såväl frivillig som obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. I detta arbete hava samtliga ledamöter deltagit, oberoende av sin principiella uppfattning rörande frågan om arbetslöshetsförsäkringens lämplighet eller olämplighet. I fråga om de sakkunnigas principståndpunkter framgår av betänkandet följande. Av de sakkunnigas åtta ledamöter hava tre för sin del tillstyrkt införandet av arbetslöshetsförsäkring i vårt land. En av de sakkunniga har ej ställt sig avvisande gentemot tanken på en arbetslöshetsförsäkring men ansett, att densamma bör realiseras endast under den bestämda förutsättning, att reservarbeten inkopplas i försäkringssystemet. De återstående fyra sakkunniga hava avstyrkt införande av en arbetslöshetsförsäkring i vårt land. Dessa sakkunniga hava varit eniga om att det allmännas ingripande på arbetslöshetens område måste regleras enligt behovsprincipen och att de arbetslösa alltså måste behandlas enligt i grund och botten samma regler som samhällets övriga hjälpbehövande medlemmar. Under förutsättning att en arbetslöshetsförsäkring genom det allmännas medverkan överhuvud kommer till stånd hava de sakkunniga ansett, att valet bör stå mellan en obligatorisk allmän riksförsäkring, gemensam för alla av försäkringen berörda arbetare, å ena sidan, och en statsunderstödd frivillig försäkring, å andra sidan. Vid valet mellan de båda förslagen hava de sakkunniga varit eniga om att tillerkänna det obligatoriska systemet ett principiellt företräde framför det frivilliga. En ledamot har dock — närmast med hänsyn till de omfattande organisatoriska åtgärder, som en obligatorisk försäkring skulle medföra — ansett, att början bör göras med en frivillig försäkring. Dessutom har den omständigheten, att upptagandet av lant- och skogsarbetarna i en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring skulle bereda betydande svårigheter, föranlett en ledamot att, oaktat han ger principiellt företräde åt det obligatoriska systemet, för närvarande förorda det frivilliga systemet, för den händelse en försäkring nu skulle komma till stånd.

I en den 29 januari 1927 till chefen för socialdepartementet avläten skrivelse framhöll 1926 års arbetslöshets-sakkunniga, att det under arbetets gång visat sig önskvärt, att, utöver den utredning som innefattades i de sakkunnigas uppdrag, särskild undersökning åvägabragtes rörande arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande. De sakkunniga hava i nämnda hänseende anfört huvudsakligen följande:

1927 års
arbetslöshets-
utredning.

Redan från början av de sakkunnigas arbete hade det stått klart, att åtgärderna på arbetslöshetsfrågans område vore att hänföra till två skilda, men nära sammanhängande grupper, nämligen dels åtgärder till lindring av de ekonomiska *följderna* av rådande arbetslöshet och dels åtgärder till *förebyggande* och *minskning* av själva arbetslösheten. De sakkunnigas uppdrag avsåg åtgärder, hörande till den första av dessa grupper. Emellertid hade de sakkunniga under arbetets gång haft anledning att vid flera tillfällen även diskutera frågor tillhörande den andra gruppen. Det hade därvid framstått såsom i hög grad önskvärt, att även dessa frågor gjordes till föremål för en närmare undersökning.

En dylik uppgift syntes emellertid enligt de sakkunnigas mening icke med fördel kunna överlämnas till dem. Utredningen av arbetslöshetsförsäkringen, vilken innebure de sakkunnigas centrala arbetsuppgift, ställde nämligen krav på arbetet, vilka i stort sett vore av annan art än de, som föranleddes av en mera ingående prövning av själva arbetslöshetsfrågan. Om en utredning av här avsedd art skulle komma till stånd, syntes den alltså böra ske genom särskilt förordnade personer, varvid samarbete mellan de båda sakkunnigdelegationerna borde äga rum i den mån så kunde anses erforderligt.

De sakkunniga framhöllo vidare, att vid en blivande undersökning av angivet slag uppmärksamheten i främsta rummet borde riktas på den starka stegring, som arbetslösheten i Sverige på senare och senaste tid efter allt att döma syntes hava undergått. Den åtminstone skenbart starka ökning, som arbetslösheten undergått i jämförelse med tiden före världskriget och som i varje fall icke gjorde intryck av att för närvarande befinna sig på återgång, trots en eljest ganska påtaglig tendens till konjunkturförbättring, syntes göra det mest önskvärt, att det nuvarande läget bleve vad som närmast gjordes till föremål för undersökning och att detta arbete bedreves med sådan skyndsamhet, att resultatet föreläge före 1927 års slut. Detta hindrade emellertid icke, att undersökningen kunde behöva fullföljas ytterligare till att omfatta arbetslöshetsproblemet som helhet.

Beträffande sådana viktigare frågor, vari den första delen av den ifrågasatta utredningen enligt de sakkunnigas mening borde söka bringa klarhet, hänvisades i skrivelsen till en vid densamma fogad promemoria, vilken utarbetats av en utav de sakkunniga utsedd subkommitté. Utskottet vill här giva några korta antydningar om innehållet även i nämnda promemoria.

I densamma äro de arbetslöshetsfrågan berörande spörsmål, beträffande vilka undersökning ifrågasatts, upptagna under tre huvudpunkter, nämligen 1) den nuvarande arbetslöshetens karaktär och omfattning, 2) den nuvarande arbetslöshetens orsaker samt 3) åtgärder mot arbetslösheten.

Under den första huvudpunkten beröres särskilt frågan om ungdomsarbetslösheten bland kroppsarbetarna, och bland de frågor, som borde prövas på detta område, framhållas främst: a) de arbetslösas utbildning och praktik, b) deras ställning i organisationshänseende ävensom c) verkningarna av kollektivavtalens lärlingsregulativ och organisationernas övriga bestämmelser om anställning av lärlingar. Vidare angivas vissa övriga utredningsuppgifter inom området för arbetslöshetens karaktär och omfattning.

Beträffande den andra huvudpunkten, frågan om arbetslöshetens orsaker, hava i promemorian såsom föremål för en blivande prövning angivits vissa möjligheter, utifrån vilka man skulle kunna sluta till orsaker av betydelse. Bland sådana möjligheter hava anförts t. ex. penningförbättring och konjunkturförsämring, säsongväxlingar, svårigheter eller förändringar på särskilda orter, för särskilda näringar eller inom särskilda yrkesfack ävensom faktorer av betydelse för arbetslösheten som helhet utan begränsningar av nyss angiven art. Vidare hava såsom föremål för prövning angivits vissa faktorer, som kunde hava betydelse för det nuvarande lägets varaktighet.

Under den tredje huvudpunkten hava såsom tänkbara åtgärder mot arbetslösheten, vilka borde göras till föremål för undersökning, angivits dels ökad kapitalbildning i samhället, dels vissa åtgärder för ökad möjlighet att över huvud taget bereda arbetskraften sysselsättning, d. v. s. genom produktionens inriktande på varor eller metoder, som kräva proportionsvis mycken arbets-

kraft, dels åtgärder i syfte att ernå ökad jämnhet i arbetskraftens sysselsättning, dels åtgärder för inverkan på lönepolitiken, dels ock slutligen åtgärder mot konjunkturväxlingar, i den mån dessa kunde visa sig vara av betydelse för det nuvarande lägets karaktär.

Med anledning av berörda skrivelse tillsattes den 11 mars 1927 en särskild kommitté för utredningen av nämnda i de sakkunnigas skrivelse berörda spörsmål. Riktlinjerna för kommitténs arbete framgå av dåvarande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet vid det tillfälle, då bemyndigande om kommitténs tillsättande gavs. Efter redogörelse för innehållet i de sakkunnigas ovan återgivna skrivelse anförde departementschefen i berörda hänseende följande:

De uppslag, som innefattas i 1926 års arbetslöshetssakkunnigas förevarande skrivelse, synas mig vara i hög grad beaktansvärda. Såsom framgår av den föregående redogörelsen, avser det åt de sakkunniga lämnade utredningsuppdraget närmast frågan om åtgärder för lindrande av de ekonomiska verkningsarna av rådande arbetslöshet. Uppenbarligen måste det emellertid betraktas såsom synnerligen önskvärdt, att nödigt material må kunna erhållas även för ett någorlunda tillförlitligt bedömande av den längre syftande frågan om åtgärder till minskning och förebyggande av arbetslöshet. Jag delar sålunda de sakkunnigas uppfattning om behovet av en mera djupgående undersökning, inriktad på spörsmålen om arbetslöshetens karaktär och orsaker samt om medel för dess bekämpande. Ett särskilt skäl att nu igångsätta en dylik undersökning synes mig ligga i den omständigheten, att arbetslösheten — trots den förbättring i det allmänna ekonomiska läget, som på senaste tiden kunnat skönjas — att döma av officiellt tillgängliga siffror för närvarande synes vara stadd i ökning.

Såsom ett av de viktigaste bland de spörsmål, vilka böra bli föremål för den utredning av antydd art, som jag alltså vill ifrågasätta, torde här böra framhållas frågan om ungdomsarbetslösheten. Denna företeelse, vilken under de senaste åren synes hava visat tendens till ökad utbredning, torde nämligen så till vida vara av särskilt betänkelig art, som densamma — fransett de olägenheter, vilka i allmänhet vidlåda arbetslöshet — innebär en stor fara för nya generationers arbetsskicklighet och samhällsduglighet. Det är därför av stor betydelse, att samtliga de faktorer av olika slag, som kunna inverka på denna företeelse, bli belysta.

Vad i övrigt beträffar omfattningen av ifrågavarande utredning, synes mig den plan, som innehålles i arbetslöshetssakkunnigas förenämnda skrivelse med därvid fogad promemoria, i stort sett vara ägnad att kunna läggas till grund för undersökningen. Vissa begränsningar lära dock härvid kunna göras i syfte att minska undersökningens omfattning samt påskynda dess fullbordande. Sålunda torde det under utredningens gång komma att visa sig obehövt att till mera ingående prövning upptaga alla i promemorian berörda punkter, emedan vissa däri angivna möjligheter sannolikt redan på ett tidigt stadium torde kunna utmönstras. Vidare bör undersökningen såväl med avseende på arbetslöshetens orsaker som i fråga om medel för dess bekämpande i görligaste mån inskränkas till frågor, som hava ett mera direkt samband med arbetslöshetsförhållandena, medan frågor, som endast indirekt beröra arbetslöshetsproblemet, såvitt möjligt lämnas åsido.

På flertalet av de huvudpunkter, som beröras i arbetslöshetssakkunnigas skrivelse med den därvid fogade promemorian och vilka, enligt vad jag nyss anført,

böra medtagas i utredningen, torde för vinnande av det angivna syftet krävas undersökningar, avseende såväl arbetslöshetens nuvarande läge som arbetslöshetsproblemet i hela dess vidd och med tanke på en längre framtid. Av skäl, som arbetslöshetsakkunniga anført, torde det dock få anses lämpligt, att undersökningen till en början inriktas endast på det nuvarande läget och i denna del snarast möjligt bringas till avslutning. Det torde böra förutsättas, att utredningen i dess nu avsedda första del slutföres inom loppet av innevarande år.

På sätt arbetslöshetsakkunniga framhållit, torde det vara lämpligt och nödvändigt att för ifrågavarande undersökning anlita särskilda utredningsmän. Med hänsyn till uppgiftens natur synes det lämpligt, att arbetet kan bedrivas med en viss självständighet. Sålunda lärer det böra ankomma på utredningsmännen att föranstalta om vissa specialundersökningar, infordra uppgifter från och eljest stå i förbindelse med verk och myndigheter o. s. v. Utredningen synes mig därför böra överlämnas åt en av Kungl. Maj:t tillsatt kommitté. Det bör ej förbises, att det uppdrag, som sålunda skulle meddelas den ifrågasatta kommittén, i åtskilliga avseenden måste komma att nära beröra även frågor, som ingå i 1926 års arbetslöshetsakkunnigas uppdrag. Samarbete mellan de båda utredningarna bör på grund härav äga rum, på det att resultatet av den nya utredningen må kunna, i den mån det är behövt eller önskvärt, omedelbart tillgodogöras arbetet inom 1926 års arbetslöshetsakkunniga. Det är nämligen av vikt, att sistnämnda sakkunnigas arbete ej obehörigt fördröjes genom kommitténs arbete. Beträffande formerna för det antydda samarbetet torde det få överlätas åt de båda beredningarna att överenskomma om lämpligaste förfaringsättet.

Det bör vidare beaktas, att vissa av de frågor, som komma att beröras av den nya utredningen, i annat sammanhang torde i större eller mindre omfattning hava varit föremål för undersökning, varvid visst material för frågornas bedömande torde hava hopbragts. Sålunda lär socialiseringsnämnden hava haft anledning att under sitt arbete syssla med spörsmål, som i något avseende sammanhånga med de nu föreliggande frågorna. Framför allt har emellertid socialstyrelsen i sin ämbetsutövning i stor utsträckning haft att från olika synpunkter skärskåda åtskilliga av de problem, det här gäller, särskilt arbetsförmedlingen samt emigrations- och immigrationsfrågorna. Det bör naturligen ankomma på kommittén att genom samarbete med nu nämnda och möjligen andra verk eller sakkunnignämnder söka tillgodogöra sig den erfarenhet och det material, som må förefinnas på området.

Det torde måhända visa sig erforderligt att för kommittén bereda möjlighet till samråd med personer, vilka till följd av sin verksamhet hava särskild erfarenhet på områden, vilka komma att beröras av utredningen. Frågan härom torde emellertid böra upptagas först längre fram, sedan kommittén erhållit tillfälle att preliminärt planlägga arbetet och undersöka den lämpliga avgränsningen av detsamma.

Av den till innevarande års riksdag avgivna berättelsen om vad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit har utskottet inhämtat följande. Arbetslöshetsutredningen har under år 1929 utarbetat utkast till betänkande i de delar av utredningens uppdrag, som gälla arbetslöshetens omfattning, karaktär och orsaker. Detta utkast var föremål för ingående diskussion under sammanträde i augusti och underkastas för närvarande omredigering och komplettering i vissa punkter. Denna del av utredningens arbete beräknas vara avslutad före sommaren 1930. Utredningen har vidare upp-

rättat preliminär plan för den del av kommittébetänkandet, som rör åtgärder för arbetslöshetens bekämpande, samt i anslutning därtill utfört vissa förarbeten och undersökningar. Utredningen beräknar att under loppet av år 1930 hava i huvudsak slutfört sitt uppdrag jämväl på denna punkt.

Vid 1928 års riksdag väcktes inom andra kammaren av herr Spångberg m. fl. en motion, nr 129, däri hemställdes, att riksdagen måtte i princip uttala sig för en arbetslöshetsförsäkring enligt i motionen angivna grunder samt i skrivelse till regeringen hemställa om lagförslag enligt dessa grunder senast vid 1929 års riksdag.

*Riksdagen
1928.*

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket motionen remitterades, hemställde i utlåtande nr 1 om avslag å motionen och anfördes till stöd härför följande:

Frågan om införande i vårt land av arbetslöshetsförsäkring är sedan flera år tillbaka föremål för utredning. Sedan socialförsäkringskommittén den 30 december 1922 avgav sitt betänkande med förslag angående offentlig arbetsförmedling och statsbidrag till arbetslöshetskassor, har frågan underkastats ett flertal överarbetningar och förnyade utredningar. Senast har jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj: t den 9 april 1926 dåvarande statsrådet och chefen för socialdepartementet tillkallat särskilda sakkunniga för verkställande av fortsatt utredning och avgivande av förslag angående arbetslöshetsförsäkring och övriga åtgärder till bekämpande av arbetslöshetens verkningar (1926 års arbetslöshetssakkunniga). Dessa sakkunniga förväntas kunna slutföra sitt uppdrag under instundande mars månad.

Med hänsyn till sålunda pågående utredning, vars resultat torde komma att framläggas inom den allra närmaste framtiden, har utskottet ansett, att något särskilt uttalande i frågan från riksdagens sida ej kan för närvarande anses vara påkallat.

Utskottets hemställan godkändes av kammaren.

Vid 1929 års riksdag väcktes tre motioner i ämnet, nämligen nr 108 i första kammaren av herr Möller, nr 54 i andra kammaren av herr Spångberg m. fl. och nr 201 i sistnämnda kammare av herr Hansson i Stockholm.

*Riksdagen
1929.*

I motionerna I: 108 och II: 201, vilka voro likalydande, hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj: t anhålla, att Kungl. Maj: t måtte till 1930 års riksdag framlägga förslag till ordnandet av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

I motionen II: 54 hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i princip uttala sig för en arbetslöshetsförsäkring enligt i motionen angivna grunder samt i skrivelse till regeringen hemställa om lagförslag enligt dessa grunder senast vid 1930 års riksdag.

De i sistnämnda motion angivna grunderna för arbetslöshetsförsäkring äro överensstämmande med de riktlinjer, som i motionen innevarande år föreslagits för sådan försäkring.

I sitt över motionerna avgivna utlåtande, nr 9, anförde andra lagutskottet följande:

Spörsmålet om lindrande av de ekonomiska följderna av rådande arbetslöshet är otvivelaktigt ett av vår tids största och svåraste problem. Det är därför förklarligt, att arbetet med frågans utredning tagit lång tid i anspråk.

Såsom den ovan lämnade redogörelsen giver vid handen hava de sakkunniga, som senast tillkallats för utredning av frågan angående arbetslöshetsförsäkring m. m., avgivit sitt betänkande den 25 april nästlidna år. Håri hava de sakkunniga, oberoende av sin principiella ståndpunkt till frågan, framlagt alternativa förslag till såväl obligatorisk som frivillig arbetslöshetsförsäkring. Betänkandet har utremmitterats till myndigheterna den 29 maj 1928 med föreläggande att till den 1 oktober samma år inkomma med yttrande. Vissa myndigheter, såsom t. ex. kommerskollegium och socialstyrelsen, hava emellertid ännu icke avgivit yttrande i det vidlyftiga ärendet. Uppmärksammas bör jämväl i detta sammanhang, att den mera djupgående utredning, som av Kungl. Maj:t igångsatts angående frågorna om arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande, ännu icke slutförts.

Redan med hänsyn till det läge, vari ärendet befinner sig, anser utskottet icke lämpligt att taga ståndpunkt till motionärernas förslag om införande av den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringsformen. Då utskottet icke kan förorda viss lösning av frågan, anser utskottet anledning ej föreligga att, såsom inom utskottet ifrågasatts, utan angivande av sättet för frågans lösning föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag i ämnet till nästa års riksdag. Utskottet hyser nämligen den uppfattningen, att Kungl. Maj:t med den skyndsamt, som förhållandena medgiva, kommer att utan särskild framställning från riksdagen framlägga förslag till lösning av den betydelsefulla frågan.

Med denna motivering hemställde utskottet, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation anfördes av sex av utskottets ledamöter med yrkande, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till 1930 års riksdag framlägga förslag till ordnande av en arbetslöshetsförsäkring.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagens kamrar.

Uppdrag år 1929 åt socialstyrelsen att verkställa kompletterande utredning till arbetslöshets-sakkunnigas betänkande.

På förslag av chefen för socialdepartementet uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 29 november 1929 åt socialstyrelsen att i vissa i statsrådsprotokollet för nämnda dag angivna hänseenden verkställa kompletterande utredning till arbetslöshets-sakkunnigas betänkande. Vid ärendets föredragning i statsrådet anförde departementschefen följande:

Vid föredragning av proposition till innevarande års riksdag angående anslag till bekämpande av arbetslösheten samt i debatten i riksdagen rörande denna proposition ävensom i andra sammanhang har jag haft tillfälle att framlägga vissa synpunkter beträffande arbetslöshetsfrågan, däribland även, i viss mån, rörande arbetslöshetsförsäkringen. Vad jag därom anført kan i korthet sammanfattas sålunda:

De inkomna yttrandena över 1926 års arbetslöshets-sakkunnigas betänkande hava i alldeles övervägande grad gått i helt avstyrkande riktning. Mot den föreslagna försäkringen har framför allt anförts, att den skulle motverka lönernas an-

passning efter arbetsmarknaden och därmed bidra till ökad arbetslöshet, d. v. s. motverka sitt eget syfte, vidare att den skulle sätta in där den minst behövdes och öka den redan betänkliga disproportionen mellan industriens och jordbrukets löner, men icke lösa säsongarbetslöshetens problem. Svårigheten att bedöma, när arbetslöshet är oförvållad, har också betonats, varmed sammanhänger dess ofta påtalade samband med lönepolitiken.

Vid 1929 års riksdag väcktes i särskilda motioner förslag om att försäkringen måtte utvidgas att omfatta vissa betydande arbetargrupper, bland annat lant- och skogsarbetare, som uteslutits i sakkunnigförslaget.

Vad sålunda förekommit fann jag oförtydligt visa, att frågan krävde ett fortsatt ingående överbäggande ur skilda synpunkter. Därvid borde prövas olika vägar för avhjäljande såvitt möjligt av de med oförvållad arbetslöshet sammanhängande missförhållandena, vilken prövning borde ske med beaktande av den särskilda erfarenhet, som vunnits i vårt land. Redan nu syntes det emellertid kunna anses ådagalagt, att enbart en arbetslöshetsförsäkring enligt av de sakkunniga föreslagna grunder endast i begränsad omfattning skulle bringa hjälp vid en arbetslöshet av den art och omfattning, som man under de senaste åren haft att kämpa med.

De betänkligheter, som från olika håll kommit till uttryck inför arbetslöshetsförsäkringens problem, hava ytterligare skärpts genom den senaste tidens erfarenheter från utlandet. Sålunda har i Tyskland det endast för ett par år sedan införda försäkringssystemet nyligen underkastats en genomgående granskning och därvid befunnits vara behäftat med brister i olika hänseenden. Ändringar hava vidtagits på grundval av ett kompromissförslag, avsett att tillfälligt bota de största av dessa brister och täcka åtminstone större delen av det underskott, som uppkommit i försäkringen. I England har en regeringskommitté, som tillsatts för en allsidig undersökning av ifrågavarande problem, visserligen kommit till den slutsatsen, att arbetslöshetsförsäkringen syntes hava varit till överbäggande nytta, men tillika pekat på åtskilliga punkter, där densamma kunde medföra betydande olägenheter. Även i andra länder, såsom Amerikas förenta stater, Frankrike och Australien, hava under den senaste tiden undersökningar verkställts i förevarande ämne eller nya uppslag framkommit till frågans lösande.

En omständighet, som jämväl är av betydelse i detta sammanhang, är att situationen på vår arbetsmarknad avsevärt förbättrats under loppet av detta år. Antalet hjälpsökande hos arbetslöshetskommissionen har betydligt minskats i jämförelse med de föregående åren. Socialstyrelsens siffror såväl för fackföreningarnas arbetslöshet som för antalet arbetssökande i förhållande till antalet lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna visa också en tydlig nedgång. Beträffande de industriella yrkena synes den övertaliga arbetskraften numera huvudsakligen vara att söka bland grov- och diversearbetare o. d., under det att tillgången på yrkesutbildad personal är mera knapp och inom vissa branscher t. o. m. understiger efterfrågan.

Under sålunda anförda förhållanden har man tydligen all anledning att, innan arbetslöshetsförsäkringsfrågan upptages till avgörande, avvakta resultatet av den sedan några år pågående grundliga utredningen rörande arbetslöshetens orsaker och medlen för dess bekämpande. Det material, som skall framläggas av de för ändamålet tillkallade sakkunniga, kommer, enligt vad jag inhämtat, utan tvivel att i många hänseenden giva en betydelsefull belysning av förevarande problem. Med hänsyn till vad som nyss anförts rörande situationen på arbetsmarknaden torde ärendet icke heller kunna sägas vara av den brådskande beskaffenhet, att ej, rent sakligt sett, nämnda utredningsresultat skulle utan olägenhet kunna avvaktas.

Vilken ståndpunkt man än må intaga till denna fråga, torde det vara välbetänkt att utnyttja den tid, som kommer att förflyta, innan frågan upptages till slutlig prövning, för att söka fullständiga den utredning, som redan föreligger eller som kan väntas framgå av arbetslöshetsutredningen. I flera avseenden bör nämligen närmare undersökning enligt min mening äga rum. I första hand gäller detta vad ovan berörts i fråga om den senaste tidens erfarenheter angående arbetslöshetsförsäkringen i utlandet. Den av 1926 års sakkunniga i deras betänkande lämnade redogörelsen för utländska förhållanden torde alltså böra kompletteras. Möjligen kan det därvid befinnas lämpligt att, såsom skedde i samband med nämnda sakkunnigas arbete, åt någon eller några personer uppdraga att i närliggande länder inhämta upplysningar och omdömen i frågan.

I 1926 års sakkunnigas förslag hava, såsom redan antytts, från försäkrings-systemet uteslutits betydande grupper av arbetare, nämligen främst arbetare i jordbruk och skogsbruk. Anledningen härtill har huvudsakligen varit de särskilda svårigheter av teknisk och ekonomisk art, som mött för dessa arbetargrupper inordnande inom försäkringen. I de nyss åsyftade motionerna vid årets riksdag förordades emellertid, att vissa utlämnade arbetargrupper måtte innefattas i försäkringen. Enligt motionärernas mening borde det sålunda icke möta några tekniska svårigheter att i försäkringen inbegripa butiks- och kontorsbiträden samt deras vederlikar. Icke heller syntes lantarbetarnas upptagande i försäkringen stöta på allvarligare tekniska svårigheter. Vad däremot anginge skogs- och flottningsarbetarna, ansågs det sannolikt, att vid försäkringens utsträckande till dem särskilda bestämmelser behöfve meddelas, detta framför allt för att från försäkringen utesluta dem, som på grund av ställning såsom självständiga jordbrukare eller liknande anledning icke vore utsatta för verklig arbetslöshetsrisk.

Dessa förslag synas, oavsett den uppfattning man hyser om deras lämplighet och genomförbarhet, göra önskvärt att, i den mån det låter sig göra, förutsättningslöst undersöka verkningarna därav i tekniskt, organisatoriskt och ekonomiskt hänseende. En del erfarenheter, bland annat från den tyska arbetslöshetsförsäkringen för vissa motsvarande grupper av arbetare, till synes delvis säsongarbetare, torde därvid kunna vara av intresse.

En fråga, som även bör beaktas vid den sålunda förordade kompletterande utredningen, är sambandet mellan arbetslöshetsförsäkringen och övrig social försäkrings- och hjälpverksamhet. Särskilda sakkunniga äro ju numera sysselsatta med utredning rörande de organisatoriska problemen inom denna verksamhet. Det är tydligen önskvärt, att vid den kompletterande utredningen i arbetslöshetsfrågan samråd äger rum med berörda sakkunniga för inhämtande av deras synpunkter på hur det allmännas åtgärder till arbetslöshetens bekämpande skola anpassas till socialverksamheten i övrigt, och detta såväl i lokalt hänseende som beträffande den centrala administrationen.

En i och för sig tänkbar utväg till arbetslöshetsförsäkringsfrågans ordnande — vilken hittills knappast synes hava grundligare undersökts — är självfallet att söka åvägbringa en utbyggnad av de av arbetarna själva i samband med fackorganisationerna anordnade arbetslöshetskassorna, systematiskt kompletterad med samhällseliga anordningar av mera permanent karaktär än de nuvarande. Genom en sådan anordning torde en del med tidigare förslag förenade allvarliga olägenheter kunna åtminstone i viss mån begränsas.

Arbetslöshetskassor förekomma ju redan nu i stor utsträckning och torde för närvarande omfatta omkring 250.000 försäkrade. Det har visat sig, att — visserligen delvis på grund av måhända alltför svaga prestationer — försäkringskostnaderna inom kassorna kunnat hållas låga. Det synes vara värt att undersöka, huruvida och i vad mån arbetslöshetskassorna skulle kunna utvecklas till en mera

omfattande och effektiv verksamhet, så att de kunde sörja för erforderligt understöd vid arbetslöshet inom gränsen för vad man skäligen skulle kunna kalla normal sådan, d. v. s. arbetslöshet som ej sammanhänger med större kriser inom det ekonomiska livet eller inom vederbörande näringsgren, utan som väsentligen härör från mera regelbundet återkommande arbetslöshetsrisker.

Vad däremot angår massarbetslöshet av mera krisartad karaktär, synes samhället ej böra eller kunna undandraga sig uppgiften att i mån av behov träda hjälpare emellan. Det allmännas hjälpverksamhet synes därvid i första hand böra avse tillhandahållande av arbete vid reservarbeten och administreras genom offentliga organ. Särskilt beträffande organisationen av en dylik samhällets arbetslöshetshjälp erfordras uppenbarligen samråd med de sakkunniga för socialverksamhetens allmänna organisation.

Vid närmare prövning av senast antydda riktlinjer uppställa sig säkerligen många spörsmål, som behöva närmare undersökas och övervägas ur ekonomiska och andra synpunkter, därvid tydligen också måste uppmärksammas verkningarna för arbetsgivarna samt för arbetargrupper, som äro oorganiserade eller som tillhöra fackföreningar utan arbetslöshetskassa.

Även i de över sakkunnigbetänkandet avgivna yttrandena hava framkommit uppslag, som synas vara förtjänta av närmare undersökning och överväganden. Vad särskilt angår ungdomsarbetslöshetens problem, pågår redan utredning därutinnan inom arbetslöshetskommissionen, närmast i anledning av vissa av kommerskollegium gjorda uttalanden.

En kompletterande utredning i de hänseenden, som jag här berört, torde lämpligen kunna uppdragas åt socialstyrelsen. För den händelse socialstyrelsen för utredningens fullgörande utan dröjsmål skulle hava behov av särskilt biträde, torde jag efter anmälan från styrelsen få för Kungl. Maj: t framlägga frågan härom.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen har utredningsarbetet ännu icke slutförts vare sig beträffande frågan om arbetslöshetsförsäkring eller rörande frågorna om arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande. Vid sådant förhållande synes det utskottet icke lämpligt att nu taga ståndpunkt till spörsmålets lösning i den av motionärerna förordade riktningen.

Under uttalande av förhoppning att förslag i detta betydelsefulla ärende måtte inom den allra närmaste framtiden av Kungl. Maj: t kunna framläggas för riksdagen, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 februari 1930.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow,* Linder,* Almkvist, Sigfrid Hansson, Frändén, Österström* och *Norman*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Skövde, *Hage, Jeppsson, Björnberg,* Pettersson* i Hällbacken, *Gardell* i Gans, *Sandström** och *Hansson* i Trollhättan.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *Linder, Sigfrid Hansson, Norman, Hage, Pettersson* i Hällbacken och *Hansson* i Trollhättan, vilka anförde:

»Såsom framgår av den i utskottets utlåtande lämnade redogörelsen, har arbetslöshetsförsäkringsfrågan varit föremål för ett långvarigt och synnerligen ingående utredningsarbete. Resultatet av detta borde ha kunnat läggas som grund för en proposition i ärendet. Regeringens initiativ till kompletterande undersökningar borde ha tagits i så god tid, att ett förslag till denna viktiga frågas lösning kunnat framläggas för riksdagen redan i år. Ett avvaktande av resultatet av den sedan år 1927 pågående utredningen rörande arbetslöshetens karaktär och orsaker är icke erforderligt med tanke på *försäkringsfrågans* lösning. Vi anse oss för övrigt böra erinra därom, att, då ifrågavarande utredning igångsattes, det på regeringshåll eftertryckligt betonades, att den icke borde få utgöra ett hinder för arbetslöshetsfrågans skyndsamma lösning i vårt land.»;

2) av herr *Magnusson* i Skövde beträffande motiveringen.
